

ДОПРИНОС УРГЕНТНОГ ХИРУРШКОГ ЦЕНТРА "СИМОНИДА" У ЛЕЧЕЊУ ЖИТЕЉА СРПСКИХ ЕНКЛАВА НА КОСОВУ И МЕТОХИЈИ

Младеновић Ј., Виденовић Н., Перић Д.

Хируршка клиника, Медицински факултет Приштина, Косовска Митровица

CONTRIBUTION OF THE URGENT SURGERY CENTER "SIMONIDA" IN CUREING POPULATION OF SERBIAN ENCLAVES IN KOSOVO AND METOHIA

Младеновић Ј., Виденовић Н., Перић Д.

Clinic of surgery, Medical faculty Priština, Kosovska Mitrovica

SUMMARY

The urgent surgery center "Simonida" in Gračanica was built by humanitarian organization "Doctors of the World" from Greece with donation of Ministry of Foreign affairs of Greece and Greek institute for mother and child. He started working in march 2000. Even though, it has a small capacity of 15 beds, it represent a very important part in health care for the people Serbian enclaves in Kosovo and Metohia. During 2002. 15133 patients were examined in this hospitaly. 811 patient were hospitalized, and 98 of them were operated. Serbian doctors performed the firs surgery 11.07.2002. when the patient S.S. 46 years old was operated due to inguinal hernia on left side. In the urgent surgery center 72 (73,47%) male patients and 26 (26,53%) female patients. Were operated 64 (65,31%) adults patients and 34 (34,69%) children were operated. In this hospital 46 patients for inguinal hernia, 14 patients for acuta appendicitis, 8 for inflammation of gall, 4 for testis retency, 4 for pilonoidal sinus, 3 for higrom, and 22 patients with other diseased were operated. Total aneesthesia used with 68 (69,63%), spinalis with 22 (22,45%) and local with 8 (8,16%) patients. Total aneesthesia was used with 36 adulta patients and with 32 children patients. Considering the restricted freedom of moveing and bad security situation of people in enclaves, the urgent surgery center "Simonida" justify its egzistence making possible adequate surgery help to the sufering peoples of Central Kosovo, Sirinić region and region Kosovsko Pomoravlje.

Key words: Urgent surgery center, Serbian enclaves.

САЖЕТАК

Ургентни хируршки центар "Simonida" у Грачаници изградила је хуманитарна организација "Лекари Света" Грчке уз донацију Министарства Иностранних послова Грчке и Грчког Института за мајку и дете. Пуштен је у рад марта 2000. године. Иако располаже са скромним капацитетом, од 15 постеља, представља важну карику у здравственој заштити становништва српских енклава на Косову и Метохији. У току 2002. године у овој болници је прегледано 15133 болесника. Болнички су лечена 811 (5,36%), а од тог броја оперисана су 98 (12,08%) болесника. Први оперативни захват српски лекари су извели 11.07.2002. године, када је оперисан болесник С.С. стар 46 година због укљештене ингвиналне киле са леве стране. У ургентном хируршком центру оперисана су 72 (73,47%) болесника мушког пола и 26 (26,53%) болесника женског пола. Оперисана су 64 (65,31%) одрасла болесника и 34 (34,69%) болесника дечјег узраста. У болници су оперисана 46 болесника због ингвиналне херније, 14 болесника због акутног запаљења апендикса, осам због запаљења жучне кесе, четири због ретенције тестиса, четири због пилонидалног синуса, три због хигрома, као и 22 болесника због других обољења. Општа анестезија је примењена код 68 (69,63%), спинална код 22 (22,45%) и локална код осам (8,16%) болесника. Опште анестезија је примењена код 36 одрасла болесника и код 32 болесника дечјег узраста. С обзиром да је у енклавама ограничена слобода кретања и лоша безбедоносна ситуација људи у њима, Ургентни хируршки центар "Simonida", оправдао је своје постојање, омогућивши пружање адекватне хируршке помоћи напаћеном народу Централног Косова, Сиринићке жупе и Косовског поморавља.

Кључне речи: Ургентни хируршки центар, Српске енклаве.

УВОД

Ургентни хируршки центар у Грачаници изградили су "Лекари Света" Грчке уз донацију Министарства Иностранних послова Грчке. Пуштен је у рад марта 2000. године.

Ургентни хируршки центар "Симонида" у Грачаници дао је свој пуни допринос у пружању медицинске помоћи и лечењу напаћеног српског и осталог неалбанског живља са простора централног Косова, Сиринићке

жупе и Гњиланског краја. Поред болнице у северном делу Косовске Митровице представљао је једину здравствену установу на простору Косова и Метохије која је становништву ових енклава пружао болничко лечење. У овој установи лечени су и припадници цивилне мисије UNMIK-а на Косову и Метохији.

Иако располаже са скромним капацитетом, од 15 постеља, представља важну карику у здравственој за-

штити становништва наведених српских енклава на Косову и Метохији.

После одласка мисије "Лекари Света" Грчке, почетком 2002. године, болница је предата UNMIK-у и на њеном челу се налази директор Др Драган Перић, специјалиста дечје хирургије, који у болници ради од њеног пуштања у рад.

Одлуком Министарства здравља Републике Србије, а на предлог одбора за здравство Координационог центра за Косово и Метохију, формиране су стручно-експертске групе за рад у Ургентном центру "Симонида". Доласком наставника и сарадника Медицинског факултета Приштина створени су услови да се у Ургентном центру "Симонида" обављају и неке хируршке интервенције због којих су људи са ових простора морали да иду у Србију.

У раду Ургентног хируршког центра "Симонида" укључена су: четири општа хирурга, четири анестезиолога, три ортопеда, дечји хирург, торакални хирург, специјалиста ОРЛ, кардиолог, гастроентеролог и лекар опште праксе.

У току 2002. године у овој болници је прегледано 15.133 болесника. Болнички је лечено 811 (5,36%), а од тог броја оперисано је 98 (12,08%) болесника.

Први оперативни захват наши лекари су извели 11.07.2002. године, када је оперисан болесник С.С. стар 46 година због укљештене ингвиналне киле са леве стране. Оперативни захват је извела екипа: Доц. Др Јован Младеновић, Др Драган Перић, Др Богољуб Вељковић и инструментарка Славица Марковић. Анестезију је водио Асс. Др Небојша Виденовић и анестетичар Јагода Велић. Оперативни захват је изведен у спиналној анестезији, да би следећа операција, истога дана, била рађена у ОЕТ анестезији.

Прва операција детета А. Р. старог 10 година урађена је 12.07.2002. године. Операцију је извела екипа у саставу: Др Драган Перић, Доц. Др Јован Младеновић, Др Богољуб Вељковић, инструментарка Сузана Мирић, анестезиолог Асс. Др Небојша Виденовић и анестетичари Јагода Велић и Владица Симић.

Прва cholecystectomy урађена је 07.09.2002. године код болесника Б.М. старог 67 година код кога се радило о акутној гангренозној упали жучне кесе пуној калкулуса. Овај захват извела је екипа у саставу: Доц. Др Јован Младеновић, Др Драган Перић, Др Миодраг Митић, анестезиолог Асс. Др Небојша Виденовић, анестетичар Владица Симић и инструментарка Сузана Мирић.

Прва appendectomy урађена је код петогодишњег дечака П.Б., 07.09.2002. године, код кога се радило о акутном гангренозном перфорираном апендиксу са дифузним фибропулентним перитонитисом, адхезивним илеусом и ендотоксичним шоком.

Прву mastectomy, због карцинома дојке са леве стране, урадила је екипа у саставу: Асс. Др Јовица Васић, Др Драган Перић, Др Драган Ивановић, инструментарка Славица Марковић и анестетичар Владица Симић.

Приказ оперативно лечених за 2002. г.

У току 2002. године у Ургентном центру "Симонида" прегледано је 15133 пацијената. Болнички су

лечена 811 болесника, а оперисана су 98 (12,08%) болесника.

Табела 1. - *Полна структура оперисаних.*

Пол	Број	%
muški	72	73.47
ženski	26	26.53
Укупно	98	100.00

У Ургентном хируршком центру "Симонида" оперисана су 72 (73,47%) болесника мушког пола и 26 (26,53%) болесника женског пола. Доминирају особе мушког пола.

Табела 2. - *Старосна структура оперисаних.*

Узраст	Мушко	Женско	Укупно
Деца	24 (24,49%)	10 (10,20%)	34 (34,69%)
Одрасли	48 (48,98%)	16 (16,33%)	64 (65,31%)
Укупно	72 (73,47%)	26 (26,53%)	98 (100,00%)

Оперисали смо 34 (34,69%) болесника дечјег узраста и 64 (65,31%) одраслих болесника. Мушке деце је било 24 (24,49%), а женске 10 (10,20%). Што се одраслих тиче оперисали смо 48 (48,98%) мушкараца и 16 (16,33%) жена.

Табела 3. - *Врсте обољења.*

Обољење	М	Ж	Укупно
Hernia inguinalis	28	3	31
Cholecystitis	3	5	8
Appendicitis	8	6	14
Hernia inguinalis kod dece	14	1	15
Retentio testis	4	-	4
Hydrocella testis	1	-	1
Sinus pylonoidalis	4	0	4
Fistula cutanea	1	1	2
Phymosis	1	-	1
Ca mammae sin.	0	1	1
Tu cutis egsulcerans	0	1	1
Torquatio adnexa dex.	-	1	1
Lipoma	1	1	2
Higroma	1	2	3
Luxatio art. Humeri	2	0	2
Osteomyelitis fibulae sin.	1	0	1
Corpus allienum metallicum	1	1	2
Fractura cruris sin.	0	1	1
Ca auriculae dex.	1	0	1
Ca labii oris inf.	0	1	1
Tu submandibularis sin.	1	0	1
Abscessus peritonsylaris	0	1	1
Укупно	72 (73,47%)	26 (26,53%)	98 (100,00%)

На табели бр. 3 дат је приказ оперисаних болесника према врсти обољења.

Кад су у питању операције хернија код одраслих код два болесника, мушког пола, радило се о укљештеним ингвиналним хернијама са леве стране, као и једна укљештена феморална хернија код жене старе 36 година. Инкарцерирано је било танко црево код свих случајева али је оно било без видљивих патоанатомских промена па су урађене дезинкарцерације са одговарајућом пластиком ингвиналног канала.

Приликом операције херније код мушкарца старог 41 годину у килној кеси нађен је крипторхични абдоминални атрофични тестис, па је у том случају урађена orhiectomy са десне стране и пластика ингвиналног канала.

Код два болесника оперисали смо кутане фистуле. Код једне болеснице, старе 22 године, радило се о фистули на месту реза за апендикс, који је одстрањен годину дана пре тога. Пошто је рана цурила годину дана после операције, експлорисали смо рану и одстранили фистулозни канал који је полазио од коначца у мишићима.

Код мушкарца, старог 42 године, поред рецидивног пилонидалног синуса нашли смо и перианоскроталну фистулу, дужине око 10 cm, коју смо потпуно одстранили.

Код девојчице, старе седам година, при отварању трбуха, због акутног абдомена, нашли смо торквирани и гангренозно промењени десни аднекс, који је уклоњен. Код девојчице је урађена и appendectomy.

Табела 4. - *Врсте операција.*

Врста операције	М	Ж	Укупно
Hernioplastica sec. Bassini	27	0	27
Hernioplastica sec. Lothaisen	0	3	3
Herniopl.Bassini et orchiect.dex.	1	-	1
Cholecystectomy	3	5	8
Appendectomy	8	6	14
Hernioplastica sec. Ferrary	14	0	14
Hernioplastica canalis	0	1	1
Descensus et orchidopexia	4	-	4
Plastica sec winckellman	1	-	1
Fistulectomia	1	1	2
Excisio sinus pylonoidalis	4	0	4
Circumcisio	1	-	1
Extirpatio lipoma	1	1	2
Mastectomy	0	1	1
Semiamputatio mammae	0	1	1
Adnexect. dex et appendect.	-	1	1
Extirpatio higroma	1	2	3
Repositio art. Humeroscap.	2	0	2
Extrac. corp. libera et curetage	1	0	1
Extractio corpora alliena	1	1	2
Repositio post fractur. cruris	0	1	1
Excisio tu	1	1	2
Extractio tu	1	0	1
Incisio abscessus peritonisil.	0	1	1
Укупно	72 (73,47%)	26 (26,53%)	98 (100,00%)

Код пацијента С.Е. старог 41 годину у скротуму није било тестиса.

Приликом отварања килне кесе у абдомену је нађен крипторхични атрофирани тестис па је урађена orhiectomy десно са пластиком канала по Bassiniu.

Код пацијенткиње М.П. старе 7 година, приликом операције акутног абдомена нађена је торквација десног аднекса са гангренозним променама па је урађена adnexectomy са appendectomy.

Табела 5. - *Врста анестезије.*

Врста анестезије	Мушко	Женско	Укупно
Општа	36	32	68 (69,39%)
Спинална	22	0	22 (22,45%)
Локална	6	2	8 (8,16%)
Укупно	64 (65,31%)	34 (34,69%)	98 (100,00%)

Оперативни захвати извођени су у општој анестезији код 68 (69,39%) болесника, у спиналној код 22 (22,45%) и у локалној анестезији код 8 (8,16%) болесника. Општу анестезију употребили смо код 32 болесника децег узраста и код 36 одрасла болесника.

Табела 6. - *Старосно доба одраслих.*

Старосно доба одраслих	Број	%
< 20	5	5,10
21-40	17	17,35
41-60	22	22,45
61-80	17	17,35
>80	3	3,06
Укупно	64	65,31

Што се одраслих тиче највећи број оперисаних 22 (22,45%) забележили смо у старосном добу између 41. и 60. године живота. Затим по учесталости долазе групе од 21. до 40. и 61. до 80. године где смо забележили по 17 (17,35%) оперисаних болесника. У групи до 20. године било је пет (5,10%), а у групи преко 80. године живота забележили смо три (3,06%) оперисана болесника.

Табела 7. - *Старосно доба деце.*

Старосно доба деце	Број	%
< 1	1	1,02
2-6	15	15,31
7-11	7	7,14
12-16	11	11,22
Укупно	64	34,69

У децејем добу највећи број оперисаних 15 (15,31%) забележили смо у групи од 2. до 6. године живота. Затим по учесталости долази група од 12. до 16. године где

смо забележили 11 (11,22%), група од 7. до 11. где смо забележили седам (7,14%) и на крају група испод једне године, где смо оперисали једног седмомесечног дечака због ингвиноскроталне херније са леве стране.

Табела 8. - *Appendicitis acuta.*

Appendicitis ac.	Одрасли	Деца	Укупно
Флегмонозни	0 (0,00%)	4 (28,57%)	4 (28,57%)
Гангренозни	3 (21,43%)	1 (7,14%)	4 (28,57%)
Перфорирани	1 (7,14%)	5 (35,72%)	6 (42,86%)
Укупно	4 (28,57%)	10 (71,43%)	14 (100,00%)

У Хируршком центру "Симонида" оперисана су 14 (14,28%) болесника због акутне упале слепог црева. Акутни *appendicitis* регистровани смо код 10 (71,43%) болесника децејег узраста и код четири (28,57%) одраслих болесника.

На нашем материјалу флегмонозно упалени црвуљак нашли смо код четири (28,57%), гангренозни код четири (28,57%) и перфорирани са дифузним фибропулентним перитонитисом код шест (42,86%) болесника.

Из овога се види да доминирају гангренозно перфоративне форме, које су последица касног јављања лекару, због ограничене слободе кретања и тешке безбедосне ситуације становништва у енклавама и слабије организоване здравствене заштите у тим срединама.

Табела 9. - *Полна заступљеност оперисаних од appendicitisa.*

Пол	Број	%
Мушки	8	57,14
Женски	6	42,86
Укупно	14	100,00

Међу оперисаним, због акутне упале црвуљка, мушкараца је било осам (57,14%) и шест (42,86%) болесника женског пола.

Табела 10. - *Полна заступљеност Cholecystitisa.*

Пол	Број	%
Мушки	3	37,50
Женски	5	62,50
Укупно	8	100,00

У болници су оперисана осам (8,16%) болесника због запаљења жучне кесе. Оперисана су три (37,50%) болесника мушког пола и пет (62,50%) болесника женског пола. На нашем материјалу преовладавају особе женског пола, оперисане због запаљења жучне кесе, као и у другим статистикама.

Табела 11. - *Ток запаљења.*

Врста упале	Број	%
Акутна	6	75,00
Хронична	2	25,00
Укупно	8	100,00

Код шест (75%) оперисана болесника нашли смо акутно запаљење жучне кесе. Код четири болесника радило се о калкулозно запаљеној жучној кеси, а код два болесника са акутним запаљењем нисмо нашли калкулозу. Код три болесника био је присутан *empyem vaesicae faelleae*. Хронични калкулозни холециститис нашли смо код два (25%) оперисана болесника.

Табела 12. - *Операције код деце.*

Дечја хирургија	М	Ж	Укупно
Hernia inguinalis	14	1	15
Retentio testis	4	-	4
Hydrocella testis	1	-	1
Appendicitis	4	6	10
Torquatio adnexa dex.	-	1	1
Phymosis	1	-	1
Fractura cruris sin.	0	1	1
Lipoma	0	1	1
Укупно	24 (70,59%)	10 (29,41%)	34 (100,00%)

Од 34 оперисана детета, дечака је било 24 (70,59%) а девојчица 10 (29,41%).

Највише је деце оперисано због ингвиналне херније 15 (44,12%). Затим по учесталости долазе оперисана деца због акутног запаљења црвуљка 10 (29,41%), ретенције тестиса четири (11,76%).

Табела 13. - *Постоперативне компликације.*

Постоперативне компликације	Број	%
Инфекције ране	2	2,04
Плућна емболија	1	1,02
Укупно	3	3,06

Постоперативне компликације регистровани смо код три (3,06%) болесника. Код два (2,04%) болесника дошло је до развоја инфекције ране, а код једне болеснице старе 81 годину развила се масивна плућна емболија.

Постоперативну смртност забележили смо код једне (1,02%) болеснице. Два сата после операције умрла је жена, стара 81 годину, код које је ексцидиран огромни тумор на доњој усни.

ЗАКЉУЧАК

Ургентни Хируршки центар "Симонида" оправдао је своје постојање и захваљујући одлуци Министарства здравља Републике Србије и напорима лекара и осталог медицинског особља у њему, омогућио пружање адекватне хируршке помоћи напаћеном народу Централног Косова, Сиринићке жупе и Гњиланског краја.

Потребно је уложити напора у отварању одељења трансфузије крви при Ургентном центру у Грачаници, чиме би се створиле могућности за његов бољи и сигурнији рад. Отварањем одељења за трансфузију крви створиле би се могућности лечења свих ургентних болесника, са ових простора, којима су због ограничене сло-

боде кретања и лоше безбедосне ситуације ускраћене друге медицинске установе. Отварањем овог одељења проширио би се диапазон оперативних захвата, који је сада сведен на операције хернија, холециста, апендикса и неких других мањих хируршких интервенција.

С обзиром да је у енклавама ограничена слобода кретања и лоша безбедосно сигурносна ситуација људи у њима, потребно је у свим енклавама здравствену заштиту становништва подићи на виши ниво, ангажовањем нераспоређеног кадра из Србије, како би се олакшао живот напаћеном народу у енклавама и како би се тиме дао већи допринос настојању становништва Косова и Метохије да и даље остане на свом огњишту.